

УДК 338.432:631.11

С. С. Булкін,
здобувач, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0002-0964-6540

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.9.131

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

S. Bulkin,
Candidate for a degree, Dnipro State University of Agrarian and Economics

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES ACTIVITIES

Встановлено, що розвиток економічних відносин в аграрному секторі України супроводжується активним формуванням підприємництва, створенням нових підприємств, діяльність яких направлено на досягнення певних результатів. Однак їхньою відмінною особливістю є низька економічна ефективність, коли одні з них досягають цілей своєї діяльності, а інші працюють менш успішно.

Наведено наукові погляди щодо тлумачення визначення ефективності виробництва продукції. Встановлено, що сутність ефективності виробництва відображає широкий комплекс умов функціонування продуктивних сил і виробничих відносин, які у сукупності забезпечують процес розширеного відтворення. Доведено, що рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств земельними, трудовими, матеріально-технічними та фінансовими ресурсами, а також досягнення оптимального співвідношення між основним та оборотним виробничим капіталом підприємств справляє значний вплив на стійкість їх економічного розвитку.

Established the process of social reproduction is always done in specific forms. This allows targeted and effective use of borrowed material, labor and financial resources and, most importantly, ordering of relations between producers and consumers. The low level of technical support and update rates of production capacity, science-intensive production, productivity of capital and labor, dynamics of investments and innovations of agricultural enterprises pose a threat not only to the future potential of Ukraine, but also for national security.

Ascertain that the development of economic relations in the agricultural sector of Ukraine accompanied by the formation of an active business, the creation of new businesses whose activities are aimed at achieving certain results. Their distinctive feature is low economic sustainability, when one of them achieves the goals of their activities, while others work less successfully.

The features of agricultural production, which should be considered in the study of this category, are distinguished. The main types of economic efficiency of production are summarized. It is established that the essence of agro-industrial production efficiency reflects a wide range of conditions of functioning of productive forces and production relations, which together provide the process of expanded reproduction.

Proved that the level of provision of agricultural enterprises by land, labor, material and technical and financial resources, and to achieve an optimal balance between the fixed and working capital of enterprises makes a significant impact on the sustainability of economic development.

Reducing the cost and improving the efficiency of agro-industrial production create economic conditions for further reduction of retail prices in the market. Hence the increase in production efficiency has the effect of increasing the incomes and the level of profitability of agro-industrial enterprises. The more products are produced and sold, the cheaper it is for the producers, they earn higher incomes and the more they can allocate for the development of production, higher wages and improvement of social conditions.

Ключові слова: виробництво, ефективність, організаційно-правові форми господарювання, прибутковість, продуктивність праці, рентабельність, сільськогосподарське підприємство.

Key words: agrarian enterprise, production, efficiency, organizational and legal forms of management, profitability, productivity, profitability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасні реалії розвитку аграрного сектору економіки в умовах поглиблення міжнародної економічної інтеграції свідчать про пріори-

тетність вирішення проблем, пов'язаних з ефективним розвитком підприємницьких структур агробізнесу. У процесі трансформаційних змін більшість сільськогосподарських підприємств

опинились у критичному стані через недосконалість системи організаційно-економічних та фінансово-кредитних механізмів господарювання. Тому актуальною є проблема забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку сільськогосподарських підприємств на основі обґрунтування перспективних напрямів їх діяльності, розробки відповідних заходів щодо посилення конкурентних позицій на ринку.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню проблем організації, розвитку та ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання досліджені у роботах вчених-економістів: В. Андрійчука, В. Аранчій, О. Березіна, І. Вініченка, Ю. Лупенка, П. Макаренка, Л. Мельника, П. Саблука, О. Скидана, О. Ульянченка та інші [1—12]. У зазначених працях висвітлено загальні теоретико-методологічні та прикладні аспекти розвитку та проблемні напрями забезпечення ефективного розвитку аграрних підприємств ринкового типу. Проте проблему визначення ефективності економічного розвитку сільськогосподарських підприємств та управлінського процесу, що його забезпечує, поки що досліджено недостатньо повно. Саме це і стало підставою дослідження регіональних особливостей економічного розвитку сільськогосподарських підприємств та обумовило необхідність з'ясувати окремих її аспектів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ведення сільськогосподарського виробництва значною мірою визначається умовами функціонування підприємств. У залежності від наявного природно-ресурсного потенціалу окремі сільськогосподарські підприємства мають різні умови виробництва продукції. Сучасний стан функціонування сільськогосподарсь-

ких підприємств характеризується нестабільністю і значним ступенем ризику господарювання в умовах мінливого зовнішнього середовища, що негативно позначається на показниках ефективності їх виробничо-господарської діяльності. Дніпропетровщина за своїми природно-ресурсним та економічним потенціалом має певні особливості. Розвиток сільського господарства області, як високоефективної та конкурентоспроможної галузі економіки, повинен забезпечити продовольчу безпеку держави, виробництво високоякісної продукції в обсягах, достатніх для задоволення потреб населення і переробних галузей та надійну соціально-економічну основу добробуту українського села.

Дослідження ефективності виробництва сільськогосподарської продукції передбачає ідентифікацію ключових факторів успіху у конкурентній боротьбі, якими володіють суб'єкти економічних відносин. Безпосередньо вивчення особливостей процесу формування ефективності має передувати визначення сільськогосподарських підприємств, які є повноцінними суб'єктами конкуренції на ринках сільськогосподарської сировини та продуктів харчування. Реформування аграрного сектору економіки дозволило створити сприятливі умови для встановлення й розвитку різних форм господарювання як за формою власності, так і за організаційно-правовою основою. Цей процес став можливий завдяки прийнятті низки законів, зокрема, "Про власність", "Про селянське (фермерське) господарство", "Про господарські товариства".

Серед завдань, які мала розв'язати аграрна реформа, є перерозподіл земель із метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання, раціональне використання та охорона земель. За роки її проведення в Дніпропетровській області було сформо-

Таблиця 1. Динаміка діючих господарюючих суб'єктів у сільському господарстві Дніпропетровської області

Показник	Роки										2018 р. до 2012 р.	
	2012		2015		2016		2017		2018		%	+, -
	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%		
Господарські товариства	362	9,9	368	9,3	354	9,4	368	9,3	354	9,4	97,8	-8
Приватні підприємства	197	5,4	193	4,9	186	4,9	193	4,9	186	4,9	94,4	-11
Виробничі кооперативи	10	0,3	11	0,3	11	0,9	11	0,3	11	0,9	110,0	1
Фермерські господарства	3073	83,6	3351	84,9	3194	84,8	3225	84,9	3145	84,8	103,9	121
Державні підприємства	18	0,5	9	0,2	9	0,4	9	0,2	9	0,4	50,0	-9
Інші підприємства	16	0,4	14	0,4	13	0,4	14	0,4	13	0,4	81,3	-3
Усього	3676	100,0	3946	100,0	4111	100,0	3949	100,0	4181	100,0	102,5	91

Таблиця 2. Групування підприємств Дніпропетровської області за розміром сільськогосподарських угідь, 2018 р.

Показники	Всього	Відсотків до загальної кількості	Площа с.-г. угідь, тис. га	Відсотків до загальної площі с.-г. угідь підприємств
Підприємства, що мали с.-г. угіддя, у тому числі площею, га	3726	89,1	1293,8	100,0
до 5,0	95	2,3	0,4	0,0
5,1–10,0	176	4,2	1,4	0,1
10,1–20,0	377	9,0	6,2	0,5
20,1–50,0	1416	33,9	53,9	4,2
50,1–100,0	434	10,4	30,8	2,4
100,1–500,0	682	16,3	161,6	12,5
500,1–1000,0	213	5,1	152,1	11,8
1000,1–2000,0	163	3,9	233,3	18,0
2000,1–3000,0	86	2,0	210,2	16,2
3000,1–4000,0	36	0,9	123,2	9,5
4000,1–5000,0	17	0,4	74,6	5,8
5000,1–7000,0	13	0,3	77,5	6,0
7000,1–10000,0	14	0,3	116,5	9,0
більше 10000,0 га	4	0,1	52,1	4,0
Підприємства, що не мали с.-г. угідь	455	10,9	x	x

вано господарські структури, засновані на різних формах власності й господарювання, що стало базою для розвитку підприємництва в сільському господарстві. Найвагоміша частка у загальній кількості аграрних підприємств Дніпропетровської області за звітний рік припадає на фермерські господарства (75,2%). Динаміка розвитку аграрних підприємств за період 2012—2018 роки свідчить, що питома вага господарських підприємств, приватних підприємств, державних підприємств та інших форм господарювання у загальній кількості аграрних підприємств мала тенденцію до скорочення за рахунок зростання частки фермерських господарств та виробничих кооперативів (табл. 1).

Серед діючих на селі організаційно-правових форм особливе місце посідають фермерські господарства. У розвинутих країнах світу вони є основним сектором виробництва продукції, який забезпечує продовольчий достаток населення. В Україні фермерству відводиться роль перспективної форми господарювання, а вільна конкуренція з усупільненим господарюванням забезпечуватиме економічні передумови та можливість створення необхідних конкурентних умов розвитку сільськогосподарського виробництва. Більше третини діючих сільськогосподарських підприємств Дніпропетровщини використовують від 20 до 50 га сільськогосподарських угідь. У середньому на одне господарство цієї групи припадає 38,1 га (табл. 2).

Наступними за чисельністю є підприємства, які використовують від 100 до 500 га сільськогосподарських угідь. Середній розмір такого підприємства становить 237 га. На третьому місці підприємства, які використовують від 50 до 100 га сільськогосподарських угідь. На одне господарство цієї групи припадає 71 га. Частка великотоварних аграрних підприємств (від 3000 га) становила 2% до загальної їх кількості. Позитивним є те, що саме вони використовували 34,3% загальної площі сільськогосподарських угідь області.

Для дослідження сучасного стану та перспектив діяльності сільськогосподарських підприємств необхідно проаналізувати динаміку виробництва сільськогосподарської продукції області, основними виробниками якої є підприємства та господарства населення. Сільськогосподарське підприємство — це суб'єкт правовідносин, що самостійно володіє і розпоряджається відособленим майном, у комплексі якого основним засобом виробництва

є природне тіло — земля, що використовується для виробництва сільськогосподарської продукції (предмета його діяльності), а також переробки сировини рослинного й тваринного походження, виконання інших робіт і надання послуг для задоволення потреб побутового і соціально-культурного характеру як безпосередньо своїх працівників, так і працівників сфери обслуговування [2].

Господарства населення це — домогосподарства, що здійснюють сільськогосподарську діяльність як з метою самозабезпечення продуктами харчування, так і з метою виробництва товарної сільськогосподарської продукції. До цієї категорії виробників віднесені також фізичні особи — підприємці, які проводять свою діяльність у галузі сільського господарства [8]. Такі господарства переважно спеціалізуються на комерційному вирощуванні овочів та інших більш нішових культур, які важко виростити в промислових масштабах через значну частку ручної праці. За досліджувані роки виробництво сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств Дніпропетровської області збільшилось на 35,8% з 11535,4 млн грн до 15667,4 млн грн (табл. 3).

Дані розрахунків свідчать, що продукція рослинництва має тенденцію до зростання і з 2012 р. до 2018 р. збільшилася на 4201,5 млн грн, або на 60%. Виробництво продукції тваринництва в усіх категоріях господарств за досліджувані роки зменшилось на 1,5%, або на 69,5 млн грн. При загальній тенденції зменшення част-

Таблиця 3. Виробництво сільськогосподарської продукції підприємствами Дніпропетровської області, млн грн

Показники	Роки					2018 р. у % до 2012 р.
	2012	2015	2016	2017	2018	
Господарства усіх категорій						
Продукція сільського господарства	11535,4	15141,4	15183,4	15255,5	15667,4	135,8
Продукція рослинництва	6999,2	10673,9	10720,9	10634,0	11200,7	160,0
Продукція тваринництва	4536,2	4467,5	4462,5	4621,5	4466,7	98,5
Підприємства						
Продукція сільського господарства	6644,4	9110,5	9145,9	9355,1	9656,0	143,9
Продукція рослинництва	3520,8	6103,1	6050,4	6067,7	6487,5	184,3
Продукція тваринництва	3123,6	3007,4	3095,5	3287,4	3168,5	101,4
Господарства населення						
Продукція сільського господарства	4891,0	6030,9	6037,5	5900,4	6011,4	122,9
Продукція рослинництва	3478,4	4570,8	4670,5	4566,3	4713,2	135,5
Продукція тваринництва	1412,6	1460,1	1367	1334,1	1298,2	91,9
Вироблено продукції всіма категоріями господарств						
на одногн зайнятого, тис. грн	101,0	109,3	124,4	105,6	107,0	105,9
на 100 га с.-г. угідь, тис. грн	518,0	680,3	681,8	693,4	715,7	138,2

ки продукції тваринництва, в підприємствах відбулося її незначне зростання на 1,4%.

Зменшення виробництва продукції тваринництва зумовлено нестабільним та низьким рівнем закупівельних цін на продукцію галузі, що унеможливує стійке рентабельне виробництво; недостатнім фінансовим забезпеченням та обмеженим доступом до кредитних ре-

Таблиця 4. Виробництво валової продукції в сільськогосподарських підприємствах Дніпропетровської області, тис. грн

Район	Роки					2018 р. у % до 2012 р.
	2012	2015	2016	2017	2018	
Апостолівський	184684	342221	332252	331638	338401	183,2
Васильківський	148578	234103	242976	240024	228031	153,5
Верхньодніпровський	158956	241042	245750	227098	259863	163,5
Дніпровський	358526	568751	516532	572795	696394	194,2
Криворізький	322344	329083	306392	316528	336827	104,5
Криничанський	235131	383698	387015	444886	444803	189,2
Магдалинівський	390716	531194	531844	537765	468271	119,8
Межівський	239737	292166	320479	285587	259343	108,1
Нікопольський	773786	1008294	1025154	1044879	1048076	135,4
Новомосковський	804273	1074794	1091657	1091225	1120729	139,3
Павлоградський	194048	271045	270141	252339	258877	133,4
Петрівський	766423	746137	970954	1133457	1166657	152,2
Петропавлівський	147565	220598	221279	191643	194755	131,9
Покровський	237724	288578	304935	318883	272088	114,5
П'ятихатський	211657	323307	328314	329583	348632	164,7
Синельниківський	386287	467001	393595	379817	414929	107,4
Солонянський	275229	454018	427786	465443	465182	169,1
Софіївський	111138	174757	151524	185390	230963	207,8
Томаківський	198613	368833	359227	346519	365903	184,2
Царичанський	125512	204855	188467	173411	225081	179,3
Широківський	159347	293089	247305	229915	245337	153,9
Юр'ївський	209121	291205	280631	254571	263791	126,1
Міста	5103	1746	1687	1416	3085	217,8
Всього	6646510	9112530	9147912	9355155	9656018	145,3

сурсів, що стримує інтенсивний розвиток виробництва та впровадження сучасних технологічних розробок; недостатньою підтримкою розвитку тваринництва; високим період обороту капіталу, що стримує залучення інвестицій; диспаритетом цін між продукцією тваринництва та промисловості, що зумовлює хронічні кризові явища у цій ключовій галузі аграрного сектору. Ринок продукції тваринництва характеризується незбалансованістю попиту і пропозицій, низьким рівнем внутрішнього споживання, а також недостатньо розвинутою інфраструктурою заготівель та збуту тваринницької сировини [5]. Як наслідок, у структурі сільськогосподарської продукції відбувається перерозподіл на користь продукції рослинництва.

Якщо проаналізувати виробництво валової продукції в сільськогосподарських підприємствах Дніпропетровської області в цілому, то ми маємо позитивну тенденцію до зростання на 45,3%. У Софіївському, Дніпровському та Криничанському районах виробництво продукції зросло найбільше, а саме на 107,8%, 94,2%, 89,2% відповідно (табл. 4).

Аналіз виробництва валової продукції сільського господарства показує тенденцію її зростання або зменшення, а також перерозподіл продукції рослинництва та тваринництва, проте не свідчить про ефективність виробництва. Ефективність виробництва є узагальнюючою економічною категорією, якісна характеристика якої відображається у високій результативності використання живої та уречевленої праці в засобах виробництва. Вона визначається відношенням одержаних результатів до витрат засобів виробництва й живої праці [4; 9; 10; 12].

В економічній енциклопедії зазначено: "ефективність — це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат. Крім того, це досягнення найбільших результатів за найменших витрат живої та уречевленої праці. Це конкретна форма вияву закону економії часу, їхній зв'язок здійснюється через підви-

щення продуктивності праці, яке означає зростання ефективності сукупної праці, ефективності всього виробництва, зумовленої на самперед прогресом продуктивних сил" [11]. В.Г. Андрійчук трактує ефективність як результативність певного процесу, дії, що вимірюється співвідношенням між одержаним результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили [1]. О.А. Бугуцький визначав суть поняття "ефективність виробництва" як відношення одержаних результатів до витрат праці та засобів виробництва у матеріальному виробництві [2]. М.І. Кісіль підкреслює, що ефективність визначається зіставленням економічного результату (вигід від бізнесу) з витратами на досягнення цього результату [7]. У працях багатьох учених суть ефективності полягає саме в досягненні максимальної кількості продукції за мінімальних витрат. Зокрема М.А. Голик підкреслює, що економічна ефективність сільського господарства полягає у виробництві максимальної кількості високоякісної продукції з одиниці сільськогосподарських угідь чи від однієї голови худоби за найменших витрат ресурсів з метою найповнішого задоволення потреб населення у продуктах харчування і промисловості у сировині [6]. Ефективність сільськогосподарського виробництва в підприємствах Дніпропетровської області можна проаналізувати на основі її показників, а саме — прибутку та рентабельності (табл. 5).

Протягом досліджуваного періоду прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції збільшувався: в 2018 році порівняно з 2012 роком він зріс на 5670,3 млн грн або майже у 6,5 разів, що свідчить про ефективність вкладення ресурсів у сільськогосподарське виробництво. Якщо аналізувати прибутковість за галузями, то варто зазначити, що сума прибутку рослинництва протягом 2012—2018 рр. зросла у 7,1 рази, тоді як прибутковість галузі тваринництва є нестабільною, і коливається за роками дослідження. Зниження прибутковості галузі тваринництва за окремі роки відбувалося за рахунок постійного підвищення собівартості сільськогосподарської продукції, яке зумовлено не стільки зростанням ресурсомісткості, скільки значним здороженням матеріально-технічних та паливно-енергетичних ресурсів.

Таблиця 5. Ефективність виробництва в сільськогосподарських підприємствах Дніпропетровської області

Показники	Роки					2018 р. у % до 2012 р.
	2012	2015	2016	2017	2018	
Прибуток від реалізації с.-г. продукції – всього, млн грн	1035,9	5338,9	4562,6	5176,3	6706,2	647,4
В т. ч.: продукція рослинництва	936,1	5395,6	4600,6	5078,7	6680,4	713,6
Продукція тваринництва	99,8	-56,7	-38,0	97,6	25,8	25,9
Рівень рентабельності виробництва с.-г. продукції - всього, %	17,9	55,1	44,3	41,2	49,7	+31,8 в.п.
В т. ч.: рослинництва	22,1	71,8	53,1	45,8	61,1	+39,0 в.п.
Тваринництва	6,4	-2,6	-2,3	6,7	1,1	-5,3 в.п.
Річна продуктивність праці, тис. грн	145,1	211,9	263,4	278,3	297,8	205,2

Продуктивність праці характеризує її ефективність, і показує здатність працівників випускати певну кількість продукції за одиницю часу. Продуктивність праці в аграрних підприємствах Дніпропетровської області за 2012—2018 рр. в розрахунку на одного середньооблікового працівника має позитивну тенденцію і збільшилась вдвічі, що свідчить про збільшення обсягів виробленої продукції. Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції є важливим показником для оцінювання конкурентоспроможності підприємства та характеризує економічну ефективність виробництва, за якої підприємства за рахунок грошової виручки від реалізації продукції повністю відшкодують витрати на її виробництво й одержують прибуток як головне джерело розширеного відтворення. Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції за 2012—2018 рр. має тенденцію до зростання, що є позитивним явищем. Проте зростає лише рентабельність виробництва продукції рослинництва, тоді як рентабельність тваринницької продукції зменшується, що пов'язано, перш за все, з високою її собівартістю.

Аналізуючи економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами господарювання в Дніпропетровській області за 2018 рік, варто зазначити, що в їх структурі переважають суб'єкти недержавної форми власності. Найбільшу питому вагу в структурі прибуткових підприємств займають господарські товариства — 323 прибуткових (91%). Найменшу кількість прибуткових підприємств мають виробничі кооперативи. Якщо аналізувати рентабельність продукції, то варто зазначити, що виробництво зернових, зернобобових культур та соняшнику є рентабельними незалежно від форми власності. Гірша ситуація в тваринництві, де виробництво майже всієї продукції є нерентабельним.

ВИСНОВОК

Сільськогосподарське виробництво належить до ресурсномістких галузей, де використовується велика кількість ресурсів, їх кількісний та якісний склад з одного боку, та рівень віддачі з іншого, визначають величину природно-ресурсного потенціалу в конкретних умовах функціонування кожного суб'єкта господарювання. Ефективність виробництва є однією з ключових категорій економіки, яка безпосередньо пов'язана з досягненням кінцевої мети розвитку суспільного виробництва в цілому і кожного підприємства чи галузі окремо. Проведений аналіз свідчить, що на сьогодні сільськогосподарським підприємствам Дніпропетровської області слід вирішувати надзвичайно складну проблему економічного розвитку в умовах обмеженого ресурсного забезпечення.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Концентрація в аграрній сфері економіки: проблемні аспекти: монографія. Київ: КНЕУ, 2017. 303 с.
2. Аранчій В.І. Інтегральні підходи до оцінювання економічної стійкості аграрних підприємств. Полтава: ПДАА. 2012. Спецвипуск. С. 10—12.
3. Березін О.В. Економіка підприємства: навчальний посібник. К.: Знання, 2009. 390 с.
4. Бугуцький О.А. Аналіз економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Київ, 1976. 264 с.
5. Вініченко І.І., Крючок С.І. Економічна стійкість підприємства та її складові. Агросвіт. № 24. 2016. С. 15—20.
6. Голик М.А. Підвищення ефективності тваринництва. Київ, 1981. 104 с.
7. Кісіль М.І. Критерії і показники економічної ефективності малого та середнього бізнесу на селі. Економіка АПК. 2001. № 8. С. 59—64.
8. Мельник Л.Ю. Концентрація виробництва в сільському господарстві: тенденції та перспективи. Економіка АПК. 2002. № 2. С. 11—16.
9. Саблук П.Т. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України. К., 2005. 478 с.
10. Сокол О.Г. Дослідження впливу чинників на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2008. № 1. С. 21—25.
11. Удовиченко М.О. Теоретичні аспекти економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Полтава: ПДАА. 2011. Вип. 3. Т. 2. С. 149—152.

12. Черевко Д.Г. Конкуренентоспроможність підприємства як характеристика його економічного стану. Економіка АПК. 2009. № 6. С. 14—21.

References:

1. Andrijchuk, V.H. and Sas, I.S. (2017), Concentration in the agrarian sector of the economy: problem aspects [Kontsentratsiia v ahrarnij sferi ekonomiky: problemni aspekty], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Aranchij, V.I. and Udovychenko, M.O. (2012), "Integrated approaches to evaluating economic stability of agricultural enterprises", Naukovi pratsi Poltavs'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii, vol. 1, pp. 10—12.
3. Berezin, O.V. Berezina, L.M. and Butenko, N.V. (2009), Ekonomika pidpriemstva [Enterprise Economics], Znannia, Kyiv, Ukraine.
4. Buhuts'kyj, O.A. (1976), Analiz ekonomichnoi efektyvnosti sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva pidpriemstv [Analysis of economic efficiency of agricultural production], Urozhaj, Kyiv, Ukraine.
5. Vinichenko, I.I. and Kriuchok, S.I. (2016), Economic sustainability of the enterprise and its components, Ahrosvit, vol. 24, pp. 15—20.
6. Holyk, M.A. (1981), Pidvyschennia efektyvnosti tvarynnytstva [Improving livestock efficiency], Urozhaj, Kyiv, Ukraine.
7. Kysil', M. I. (2001), "Criterion and indicators of economic efficiency of small and medium-sized businesses in the countryside", Ekonomika APK, vol. 8, pp. 59—64.
8. Mel'nyk, L.Yu. and Makarenko, P.M. (2002), "Concentration of production in agriculture: trends and prospects", Ekonomika APK, vol. 2, pp. 11—16.
9. Sabluk, P. T. (2005), Investytsijna pryvablyvist' ahrarno-promyslovoho vyrobnytstva rehioniv Ukrainy [Investment attractiveness of the agro-industrial regions of Ukraine], Natsional'nyj naukovyj tsentr "Instytut ahrarnoi ekonomiky", Kyiv, Ukraine.
10. Sokol, O.H. (2008), "The influence factors on the economic stability of agricultural enterprises", Ahrosvit, vol. 1, pp. 21—25.
11. Udovychenko, M.O. (2011), "Theoretical aspects of economic stability agricultural enterprises", Naukovi pratsi Poltavs'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii, vol. 3, pp. 149—152.
12. Cherevko, D.H. (2009), "The competitiveness of the enterprise as a characteristic of its economic situation", Ekonomika APK, vol. 6, pp. 14—21.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2020 р.